

OLIV TA'LIM TIZIMIDA DUAL TA'LIMNI TASHKIL ETISH ASOSLARI

*p.f.f.d., PhD, Eshnazarov Dilshod Azamatovich
Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida taxsil olayotgan bo'lajak mutaxassislarining ta'lim olish jarayonlari va ularning amalga oshirish mexanizmlari to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *oliy ta'lim, dual ta'lim, oliy ta'lim muassasasi, kadrlar tayyorlash, professional ta'lim, kunduzgi ta'lim, sirtqi ta'lim, kechki ta'lim.*

Аннотация. *В данной статье представлена информация об образовательных процессах будущих специалистов, обучающихся в высших учебных заведениях, и механизмах их реализации.*

Ключевые слова: *высшее образование, дуальное образование, высшее учебное заведение, подготовка кадров, профессиональное образование, очная форма обучения, заочная форма обучения, вечернее образование.*

Annotation. *This article provides information about the educational processes of future specialists studying in higher education institutions and the mechanisms for their implementation.*

Key words: *higher education, dual education, higher educational institution, personnel training, professional education, full-time education, part-time education, evening education.*

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, zamonaviy bilim va yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarga ega, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida quyidagi ustuvor vazifalar nazarda tutilgan:

oliy ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, hududlarda davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari faoliyatini tashkil etish asosida oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 50 foizdan oshirish, sohada sog'lom raqobat muhitini yaratish;

O'zbekiston Milliy universiteti va Samarqand davlat universitetini mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalarining flagmaniga aylantirish;

respublikadagi kamida 10 ta oliy ta'lim muassasasini xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlar (Quacquarelli Symonds World University Rankings, Times Nigher Education yoki Academic Ranking of World Universities) reytingining birinchi 1 000 ta o'rindagi oliy ta'lim muassasalari ro'yxatiga, shu jumladan O'zbekiston Milliy

universiteti va Samarqand davlat universitetini birinchi 500 ta o‘rindagi oliy ta‘lim muassasalari ro‘yxatiga kiritish;

oliy ta‘lim muassasalarida o‘quv jarayonini bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o‘tkazish;

xalqaro tajribalardan kelib chiqib, oliy ta‘limning ilg‘or standartlarini joriy etish, jumladan o‘quv dasturlarida nazariy bilim olishga yo‘naltirilgan ta‘limdan amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishga yo‘naltirilgan ta‘lim tizimiga bosqichma-bosqich o‘tish;

oliy ta‘lim mazmunini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish, ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarining barqaror rivojlanishiga munosib hissa qo‘shadigan, mehnat bozorida o‘z o‘rnini topa oladigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash tizimini yo‘lga qo‘yish;

oliy ta‘lim muassasalarining akademik mustaqilligini ta‘minlash;

oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim, fan, innovatsiya va ilmiy-tadqiqotlar natijalarini tijoratlashtirish faoliyatining uzviy bog‘liqligini nazarda tutuvchi “Universitet 3.0” konsepsiyasini bosqichma-bosqich joriy etish;

oliy ta‘lim muassasalari professor-o‘qituvchilari, ilmiy izlanuvchilari, doktorantlari, bakalavriat va magistratura talabalarining yuqori impakt-faktorga ega nufuzli xalqaro ilmiy jurnallarda maqolalar chop etishi, maqolalarga iqtiboslik ko‘rsatkichlari oshishi, shuningdek respublika ilmiy jurnallarini xalqaro ilmiy-texnik ma‘lumotlar bazasiga bosqichma-bosqich kiritilishini ta‘minlash;

O‘zbekiston oliy ta‘lim tizimini Markaziy Osiyoda xalqaro ta‘lim dasturlarini amalga oshiruvchi “xab”ga aylantirish;

oliy ta‘limning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, xorijiy ta‘lim va ilm-fan texnologiyalarini jalb etish;

talaba-yoshlar ta‘lim-tarbiyasi uchun qo‘shimcha sharoitlar yaratishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni o‘z ichiga olgan beshta tashabbusni amaliyotga tatbiq etish;

ta‘limning ishlab chiqarish korxonalarini va ilmiy-tadqiqot institutlari bilan o‘zaro manfaatli hamkorligini yo‘lga qo‘yish;

aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari, shu jumladan imkoniyati cheklangan shaxslarning oliy ta‘lim bilan qamrov darajasini oshirish, ular uchun infratuzilmaga oid sharoitlarni yaxshilash[1].

“Ta‘lim to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq yoshlarning kasblar va mutaxassisliklarni egallashga bo‘lgan qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlash uchun keng imkoniyatlar yaratish hamda professional ta‘lim tizimida dual ta‘limni tashkil etish maqsadida ko‘plab ishlar amalga oshirilmoqda.

Talabalar o‘qishga O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan tasdiqlangan qabul parametrlari doirasida vazirlik tomonidan ishlab chiqilgan alohida elektron platforma yoki O‘zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali dual ta‘lim shakli bo‘yicha qabul qilinadi.

Kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shaklida ta'lim olayotgan talabalarning dual ta'limga o'qishini ko'chirish taqiqlanadi. Professional ta'lim muassasasi va tashkilot o'rtasida tuzilgan shartnoma bekor qilinganda talaba(lar) o'qishi mos ta'lim darajasidagi kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakliga o'tkaziladi.

Dual ta'limni tashkil etish quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- dual ta'lim tashkil etiladigan tashkilotlarni Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari, vazirliklar va idoralarning iqtisodiyot tarmoqlarida o'rta bo'g'in kadrlarga bo'lgan ehtiyojlaridan kelib chiqib shakllantirish;

- tashkilot va professional ta'lim muassasasi hamda tashkilot va o'quvchi o'rtasida shartnoma tuzish;

- hududlarda kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etish;

- tegishli ta'lim dasturlarini ishlab chiqish hamda yangilab borish;

- mehnat bozorida o'rta bo'g'in kadrlarga bo'lgan talab va takliflarni doimiy o'rganib borish;

- dual ta'lim dasturlari asosida tayyorlanayotgan kadrlarni baholash.

Dual ta'limni joriy etish bo'yicha tashkilot va professional ta'lim muassasasi o'rtasida, o'quvchi va tashkilot o'rtasida rasmiylashtiriladigan shartnomalarning namunasi vazirlik tomonidan O'zbekiston Respublikasi Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligi bilan kelishgan holda tasdiqlanadi.

Dual ta'lim dasturi vazirlik tomonidan tasdiqlangan o'quv-metodik hujjatlar asosida professional ta'lim muassasasi tomonidan tashkilot bilan hamkorlikda ishlab chiqiladi.

O'qitish davomiyligi, nazariy va amaliy ta'lim muddatlari hamda yakuniy davlat attestatsiyasi tashkilot va professional ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlanadigan o'quv rejasi va o'quv jarayoni grafigi asosida belgilanadi[2].

Oliy ta'lim tizimini xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish va ta'lim sifatini oshirish maqsadida:

bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari ilg'or xorijiy tajriba hamda iqtisodiyot soha va tarmoqlarining kadrlarga bo'lgan ehtiyoji asosida qayta ko'rib chiqiladi;

oliy ta'lim dasturlari yetakchi oliy ta'lim muassasalari bazasida xalqaro tashkilotlarning ta'lim sohalari reytingida yuqori 200 talik ro'yxatiga kirgan xorijiy oliy ta'lim tashkilotlarining dasturi asosida qayta ishlab chiqiladi;

oliy ta'lim muassasalarining o'quv laboratoriya bazasiga qo'yilgan talablar ta'lim dasturlariga, ilmiy laboratoriyalar iqtisodiyot soha va tarmoqlaridagi texnologik jarayonlarga moslashtiriladi;

professor-o'qituvchilar yuklamasi o'quv va ilmiy faoliyatga, o'quv jarayonlari esa talabalarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmasini rivojlantirishga yo'naltiriladi[3].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston respublikasi prezidentining farmoni “O‘zbekiston respublikasi oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-son qarori.

2. O‘zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining “Professional ta‘lim tizimida dual ta‘limni tashkil etish chora-tadbirlari haqida”gi 2021-yil 29-martdagi 163-son qarori.

3. O‘zbekiston respublikasi prezidentining qarori “Ma‘muriy islohotlar doirasida oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2023-yil 3-iyuldagi PQ-200-son qarori.